

سوالات درس تاریخ ایران و جهان دوازدهم انسانی درس چهارم

۱- جامعه ایران در عصر قاجار در قالب سه شیوه می زیستند آنها را نام ببرید.

الف) روستاییان (ب) ایلات و عشایر ، پ) شهرنشینان

۲- در دوره قاجار دو شیوه روستایی و ایلی را با هم مقایسه کنید.

جمعیت روستایی اغلب افرادی بودند که زمین نداشتند و در اراضی مالکان کار می کردند. روستاییان کم و بیش تحت ستم اربابان و مأموران مالیاتی بوده اند. افراد ایل به سبب کارهایی که برای رهبران خود انجام می دادند، نسبت به روستاییان وضعیت بهتری داشتند. آنان همواره به عنوان نیروهای مسلح در مواقع جنگ یکی از منابع تأمین نیروی نظامی حکومت قاجار به شمار می رفتند. سران ایلات اغلب در مناطق تحت نفوذ خود به طور مستقل حکومت می کردند.

۳- جامعه روستایی در دوره قاجار از چه کسانی تشکیل می شد و در چه وضعیتی بود؟

جمعیت روستایی اغلب افرادی بودند که زمین نداشتند و در اراضی مالکان کار می کردند. روستاییان کم و بیش تحت ستم اربابان و مأموران مالیاتی بوده اند.

۴- وضعیت ایلات و عشایر در دوران قاجار چگونه بود؟

افراد ایل به سبب کارهایی که برای رهبران خود انجام می دادند، نسبت به روستاییان وضعیت بهتری داشتند. آنان همواره به عنوان نیروهای مسلح در مواقع جنگ یکی از منابع تأمین نیروی نظامی حکومت قاجار به شمار می رفتند. سران ایلات اغلب در مناطقتحت نفوذ خود به طور مستقل حکومت می کردند

۵- یکی از گروه های اجتماعی عصر قاجار که در شهرها و روستاها زندگی می کردند، روحانیون بودند..

۶- گروه های اجتماعی در شهرهای دوره قاجار شامل چه کسانی بود؟

در شهرها گروه های اجتماعی مختلفی از قبیل مقام ها و کارگزاران حکومتی، علما و دانشمندان، بازرگانان، اصناف و پیشه وران و کارگران می زیستند.

۷- چرا در دوره قاجار روحانیون از نظر مالی مستقل از حکومت بودند؟

روحانیون به سبب نظارت بر موقوفات و دریافت وجوهات شرعی از نظر مالی مستقل از حکومت بودند. معمولاً این قشر به دلیل عدم وابستگی به حکومت، در مقاطعی از تاریخ معاصر ایران در برابر قدرت های خارجی ایستادگی کردند و اقدامات شاهان و درباریان قاجار را به چالش کشیدند.

۸- وضعیت روحانیون در دوره قاجار چگونه بود؟

آنان از دیرباز به دلیل بافت و ساختار مذهبی جامعه سنتی ایران در میان اقشار مختلف مردم نفوذ فراوانی داشتند و متکفل امور دینی بودند.

۹- در دوره قاجار چه عواملی موجب می شد که افراد نسبت به محلات خود شدیداً احساس تعلق و افتخار می کردند؟

اهالی شهرها در محلات مختلف زندگی می کردند. افراد نسبت به محلات خود به شدت احساس تعلق و افتخار می کردند. عوامل گوناگون قومی، مذهبی و شغلی سبب تمایز و تفاوت میان اهالی یک شهر در محلات گوناگون می شد.

۱۰- منظور از راسته در بازار چیست؟

شالوده زندگی اجتماعی و اقتصادی را در مراکز شهری تشکیل می دادند. هر حرفه کسب و کاری در بازار داشت و هر صنف در یک راسته فعالیت می کرد.

۱۱- سه شیوه تولید در نظام اقتصادی عصر قاجار را شرح دهید؟

۱- شیوه تولید سهم بری دهقانی، که در آن ساکنان روستاها و کشاورزان از تولید، سهم معینی را دریافت می کردند. روستاییان بی زمین اغلب روی اراضی مالکان کار می کردند. آنان در ازای بهره برداری از ملک ارباب، گاه تا یک سوم محصول را به عنوان بهره مالکانه به او تحویل می دادند. بخشی را نیز به عنوان مالیات به دولت می پرداختند و بخشی هم سهم خودشان می شد.

۲- شیوه تولید خرده کالایی دولتی و خصوصی ویژه اقتصاد شهری بود. این گروه از کارگران و اصناف و تولیدکنندگان شهری در کارگاه ها و مراکز تولید شهری به کار اشتغال داشتند.

۳- شیوه تولید شبانکارگی (شبانی) یا ایلپاتی که مختص ایلات و کوچ نشینان بود؛ نظیر تولید گوشت، پوست، پشم، گلیم، فرش ایلاتی و لبنیات.

۱۲- شیوه تولید سهم ببری چه شیوه ای است آن را شرح دهید. پاسخ: آنان در ازای بهره برداری از ملک ارباب، گاه تا یک سوم محصول را به عنوان بهره مالکانه به او تحویل می دادند. بخشی را نیز به عنوان مالیات به دولت می پرداختند و بخشی هم سهم خودشان می شد.

۱۳- شیوه تولید شبانکارگی را توضیح دهید.

شیوه تولید شبانکارگی (شبانی) یا ایلپاتی که مختص ایلات و کوچ نشینان بود؛ نظیر تولید گوشت، پوست، پشم، گلیم، فرش ایلاتی و لبنیات

۱۴- شیوه تولید خرده کالا به چند دسته تقسیم می شود آن را شرح دهید.

این گروه از کارگران و اصناف و تولیدکنندگان شهری در کارگاه ها و مراکز تولید شهری به کار اشتغال داشتند

۱۵- به چه دلیل در اوایل دوره قاجار شاهد رشد و رونق صنایع دستی در ایران هستیم؟

با سقوط صفویان و آغاز بحران های شدید سیاسی و نظامی، کشور ما در عرصه اقتصادی و تولید دچار رکود فراوانی شد اما با به قدرت رسیدن قاجاریه و فروکش کردن جنگ های داخلی، مجدد در اوایل دوره قاجار صنایع دستی در ایران رشد و رونق یافت.

۱۶- وضعیت صنایع ایران دستی در آغاز دوره قاجار و تأثیر واردات خارجی بر آن را شرح دهید.

در اوایل دوره قاجار صنایع دستی در ایران رشد و رونق یافت. در این زمان، به علت جنگ های ناپلئون کالهای صنعتی اروپایی چندان به ایران وارد نمی شد اما صنایع دستی ایران مانند منسوجات ابریشمی، شال، مخمل، زری باف، ظروف سفالی و لعاب دار، مَبَت کاری، قلم کاری، خاتم کاری و انواع اسلحه گرم و سرد، با کیفیت خوب تولید می شدند و از لحاظ کیفیت و دوام در وضعیت مطلوبی بودند. با پایان یافتن جنگ در اروپا و سرازیر شدن سیل کال های اروپایی، صنایع دستی ایران به تدریج رو به انحطاط رفت. بسیاری از اروپاییان که در این زمان از ایران دیدن کرده اند، از نابودی و ضعف مراکز قدیمی و پررونق صنایع دستی ایران مثل کاشان، اصفهان، شیراز، کرمان و یزد خبر داده اند. کالاهای اروپایی، به ویژه

محصولت صنعتی انگلستان، صدمه شدیدی به صنایع ایران وارد آورد. در دوره صادرات امیر کبیر تلاش های زیادی برای احیای صنایع دستی ایران صورت گرفت اما با مرگ او این تلاش ها پیگیری نشد.

۱۷- چهار مورد از صنایع دستی ایران که در دوره قاجار با کیفیت خوب تولید می شد نام ببرید.

ما صنایع دستی ایران مانند منسوجات ابریشمی، شال، مخمل، زری باف، ظروف سفالی و لعاب دار، مُنبت کاری، قلم کاری، خاتم کاری و انواع اسلحه گرم و سرد، با کیفیت خوب تولید می شدند

۱۸- چه عواملی موجب شد در دوره قاجار صنایع دستی ایران به تدریج رو به انحطاط برود؟

پایان یافتن جنگ در اروپا و سرازیر شدن سیل کال های اروپایی، صنایع دستی ایران به تدریج رو به انحطاط رفت.

۱۹- چهار شهر مهم اقتصادی ایران در دوره قاجار را نام ببرید.

کاشان، اصفهان، شیراز، کرمان و یزد

۲۰- چهار نمونه از محصولات صادراتی بخش کشاورزی ایران در عصر قاجار را نام ببرید.

محصولات کشاورزی، به ویژه محصولات صادراتی مانند ابریشم، تریاک، تنباکو، پنبه و برنج دارد.

۲۱- در عصر قاجار کدام حادثه موجب افزایش تولید و صادرات پنبه از ایران به روسیه شد؟

جنگ های استقلال آمریکا موجب افزایش تولید و صادرات پنبه از ایران به روسیه شد.

۲۲- در عصر قاجار چه کسانی و با چه اقداماتی به روند افزایش صادرات پنبه کمک کردند؟

بازرگانان روسی و ارمنی با حمایت های مالی، نصب دستگاه های پنبه پاک کنی، توزیع بذر و بال بردن استانداردهای تولید به روند افزایش صادرات پنبه کمک کردند.

۲۳- وضعیت کشاورزی ایران در عصر قاجار را شرح دهید.

با وجود اینکه مناسبات حاکم بر بخش کشاورزی، شیوه ها و ابزارهای تولید (تکنولوژی) این بخش دچار تغییر و تحول اساسی نشد، کشاورزی ایران اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم میلادی مانند گذشته یک کشاورزی معیشتی نبود. برخی از گزارش ها حکایت از چند برابر شدن تولید برخی از اقلام محصولات

کشاورزی، به ویژه محصولات صادراتی مانند ابریشم، تریاک، تنباکو، پنبه و برنج، دارد. جنگ های استقلال آمریکا موجب افزایش تولید و صادرات پنبه از ایران به روسیه شد. بازرگانان روسی و ارمنی با حمایت های مالی، نصب دستگاه های پنبه پاک کنی، توزیع بذر و بال بردن استانداردهای تولید به روند افزایش صادرات پنبه کمک کردند. در آستانه جنگ جهانی اول، زمین های وسیعی از ایران زیر کشت پنبه بوده و میزان تولید بیش از ۳۰ هزار تن برآورد شده است.

۲۴- تجاری شدن کشاورزی ایران در عصر قاجار چه پیامدی داشت؟

تجاری شدن کشاورزی ایران در عصر قاجار تغییر چندانی در فنون کشاورزی ایران ایجاد نکرد اما موجب افزایش در آمد مالکان و مشارکت روزافزون تجار ایرانی و خارجی در صدور تولیدات برخی از محصولات کشاورزی، نظیر پنبه و تریاک شد.

۲۵- وضعیت فرش در دوره قاجار را مورد بررسی قرار دهید.

فرش ایران که از روزگاران دور آوازه ای جهانی داشت، در این دوره طالبان فراوانی در جهان پیدا کرد و گردشگران اروپایی توجه تاجران و مردم اروپا و آمریکا را به سوی فرش دستباف ایران جلب کردند. ارزانی نیروی کار، طرح و نقش های زیبا و متنوع، هنرمندی و ظرافت بافندگان ایرانی از یک سو و تقاضای بازار جهانی و سرمایه گذاری خارجی در تولید و تجارت، سبب رشد تولید و صادرات فرش در دوران قاجار شد. علاوه بر آن، رکود صنعت صادرات ابریشم و کمبود طلا و نقره برای تأمین مالی واردات کالا از اروپا و سایر کشورها نیز تأثیر بسزایی بر رونق صادرات فرش به عنوان کالای جایگزین داشت.

۲۶- مهم ترین مراکز قالی بافی در دوره قاجار چه شهرهایی بود؟

شهرهای تبریز، کاشان، همدان، اصفهان، کرمان، اراک و ولایتهای کردستان و آذربایجان از مهم ترین مراکز قالی بافی در دوره قاجار بودند.

۲۷- نظام تعلیم و تربیت در آغاز دوره قاجار به چه صورتی بود؟

شرح دهید. در دوره قاجار نیز نظام تعلیم و تربیت سنتی ایران تداوم و گسترش یافت. در آن زمان سوادآموزی مقدماتی در مکتب خانه ها یا از طریق معلمان خصوصی و یا معلمان سرخانه انجام می گرفت.

دانش آموزانی که توانایی مالی و علاقه به ادامه تحصیل داشتند، وارد مدرسه های قدیم و حوزه های علمیه می شدند.

۲۸- دو مورد از مراکز علمی و آموزشی مهم و بزرگ دوره قاجار را نام ببرید.

مدرسه های مروی و سپهسالار (مدرسه عالی شهید مطهری کنونی) از جمله مراکز علمی و آموزشی مهم و بزرگ این دوره بودند که در پایتخت تأسیس شدند.

۲۹- وضعیت علم فلسفه در عصر قاجار را شرح دهید.

در دوره قاجار تحولی چشمگیر در فلسفه اسلامی به وجود آمد. ملا عبدالله زُنوزی یکی از شاگردان برجسته ملاعلی نوری، مؤسس حوزه فلسفی تهران در این دوره شناخته می شود. او دو اثر ارزشمند در موضوع فلسفه به زبان فارسی نوشت. نگارش آثار فلسفی به زبان فارسی در دوره صفویه به تدریج از رونق افتاده بود. حوزه فلسفی تهران را فیلسوفان برجسته دیگری گسترش دادند و موجب رشد و توسعه فلسفه اسلامی و شاخه های گوناگون آن مثل مکتب مشاء، حکمت اشراق و حکمت متعالیه صدرایی و عرفانی شدند.

۳۰- ملا علی نوری به چه منظور و به امر کدام شاه قاجار از اصفهان به تهران عزیمت کرد؟

حکیم بزرگ ملا علی نوری (قدس سرّه) از قریه « تنگه بن » که قریه های در سرحد نور و لیتکو است، بوده است. و کنگرچال یادشده محلّ بیلاقی آن جناب بوده است. و محلّ قشلاقی او قریه « کنگرچال » واقع است. چون سنگهای رودخانه مزبور آهنی است یعنی آهن دار « آتش رود » قریه ای از قرای نور است که در کنار رودخانه « تنگه بن » بوده است. و است در اطراف آن رودخانه کوره های ذوب سنگ آهن بنا می کردند و استخراج آهن می نمودند و مرحوم حکیم ملا علی نوری قبل از تحصیل از کارکنان سنگ کش آنجا بود و از این کار امرار معاش می کرد؛ بعد توفیق الهی یارش شد و به تحصیل علم مشغول شد ملا علی نوری در ماه رجب سال ۱۲۴۶ ق، در اصفهان وفات کرد و جنازه او را پس از اینکه سید حجه السلام بر او نماز گزارد به نجف حمل کردند و در عتبه باب طوسی از حرم مطهر امام علی علیه السلام زیر پای زوار او را دفن نمودند.

۳۱- حوزه فلسفی تهران موجب توسعه کدام مکاتب فلسفی شد؟

www

حوزه فلسفی تهران را فیلسوفان برجسته دیگری گسترش دادند و موجب رشد و توسعه فلسفه اسلامی و شاخه های گوناگون آن مثل مکتب مشاء، حکمت اشراق و حکمت متعالیه صدرایی و عرفانی شدند.

۳۲- را به درخواست «اسرارالحکم» حاج ملاهادی سبزواری که بود؟

یکی از فیلسوفان نامدار دوره قاجار به شمار می رود. او کتاب ناصرالدین شاه قاجار به فارسی نوشت. در آن دوره به تدریج عالمان ایرانی با فلسفه جدید غرب آشنا شدند.

۳۳- گل سرسبد مدرسه های جدید در دوره قاجار کدام مدرسه بود و با همت چه کسی و با چه هدفی شکل گرفت؟

گل سرسبد مدرسه های جدید، مدرسه دارالفنون بود که به همت امیر کبیر و با هدف آموزش علوم و فنون جدید به دانشجویان ایرانی در داخل کشور، بنیان نهاده شد

۳۴- دارالفنون در چه رشته هایی به فعالیت می پرداخت؟

در رشته های نظامی، پزشکی، ریاضی و هندسه، فیزیک، شیمی و معدن فعالیت می کرد.

۳۵- در مورد مراکز آموزشی جدید در ایران عهد قاجار توضیح دهید.

مدرسه های جدیدی به وجود آمد که در آنها آموزش به شیوه ای کاملاً متفاوت با روش آموزش سنتی انجام می گرفت

۳۶- میرزا حسن رشديه که بود و با چه هدفی به تاسیس مدرسه پرداخت؟

میرزا حسن رشديه یکی از شخصیت های فرهنگی عصر قاجار بود که برای تاسیس مدرسه های جدید به ویژه در دوره تحصیلی ابتدایی در شهرهای مختلف ایران بسیار تلاش کرد و در این راه رنج ها و سختی های فراوانی کشید. هدف رشديه از برپایی مراکز آموزشی جدید، فراهم آوردن شرایط برای سوادآموزی به فرزندان تمام قشرهای مختلف جامعه بود.

اولین مدارس در ایران دوره قاجاریه:

www.my-dars.ir

الف: مدارس پسرانه:

۱. مدرسه دارالفنون

۲. دبستان ارفع الدوله

۳. مدرسه رشديه

۴. مدرسه شوکتیه

۵. مدرسه سعادت بوشهر

۶. مدرسه نوین در شهرکرد

۷. مدرسه احمدیه زابل

۸. مدرسه محمدیه بندر لنگه

۹. مدرسه البرز

۱۰. اولین - مدرسه دولتی کرمان

۱۱. مدرسه ملی ناصری خلخال

۱۲. مدرسه مظفریه رشت

۱۳. دیگر مدارس زمان قاجار

ب: ورود دختران به مدارس:

۱. مدرسه پرورش

۲. مدرسه دوشیزگان

۳. مدرسه ناموس

۳۷- سه مورد از مدارس قاجاریه را ترتیب زمان تاسیس بنویسید. و در مورد آنها توضیح دهید.

اولین مدارس نوین در ایران از دوران محمدشاه قاجار شکل گرفتند. اولین مدرسه را کشیشی آمریکایی بهنام پرکینز در ارومیه در سال ۱۲۵۴ ه.ق ساخت که در آن علاوه بر برخی دانشهای جدید، قالبیاقی و آهنگری نیز به کودکان تعلیم داده میشد و دومین مدرسه را اوژن بوره (کشیش فرانسوی) در سال ۱۲۵۵ در تبریز بنا کرد. بوره به دنبال آن بود که دارالفنون تاسیس کند و ایرانیان را از هر قوم و مذهبی با علوم جدید و زبان فرانسوی آشنا کند.

www.my-dars.ir

۱- مدرسه دارالفنون ششم دی ماه ۱۲۳۰ شمسی افتتاح شد.

۲- دبستان ارفع الدوله: ارفع الدوله (سفیر ایران در یکی از کشورهای اروپایی) با سرمایه شخصی اقدام به ایجاد دبستانی با نام خود نمود که در آن عده ای محصل به صورت شبانه روزی و رایگان آموزش می دیدند و حتی هزینه لباس و خوراک آنان از سوی بانی مدرسه پرداخت می شد.

۳- مدرسه رشدیه: مدرسه رشدیه نام مدرسه ای است که میرزا حسن رشدیه در سال ۱۲۶۸ شمسی در ششگلان تبریز تأسیس کرد. لقب رشدیه به سبب تأسیس مدارس ابتدایی در ایران به وی داده شده است.

الف: مدارس رشدیه: میرزا حسن تبریزی (میرزا حسن رشدیه) به پدر فرهنگ نوین و بنیانگذار مدارس به سبک جدید در ایران در سال «رشدی/رشدیه» استانبول نام مدارس ابتدایی ۱۳۰۱ هجری قمری (۱۲۶۲ هجری شمسی) نخستین مدرسه به سبک جدید را در شهر تبریز دایر کرد.

ب: مدارس میسیونرهای اروپایی نخستین مدارس جدید غیر دولتی در ایران در اوایل سده سیزدهم شمسی، توسط هیأت های مذهبی (مسیحی) اروپایی و امریکایی تأسیس شدند. این هیأت ها که معمول از سوی مراکز مذهبی آن کشورها به مناطق مسیحی نشین ایران اعزام می شدند، در کنار تبلیغات مذهبی، به ارائه خدمات بهداشتی و آموزشی نیز می پرداختند. برای اولین بار، یک هیأت مذهبی آلمانی در سال ۱۲۰۹ ش (۱۸۳۰ میلادی) در تبریز و شیراز مبادرات به تأسیس این گونه مدارس کرد. البته این دو مدرسه بیش از چند سال دوام نیاوردند.

ج: مدرسه دارالفنون

۳۸- نقاشی در عصر قاجاریه تحت چه شرایطی تحول اساسی یافت؟

نقاشی در عصر قاجاریه به دنبال وحدت سیاسی و استقرار امنیت و در سایه حمایت پادشاهان و دربار از یک سو و ارتباط با غرب از سوی دیگر، دچار تحولی اساسی شد. فتحعلی شاه برجسته ترین هنرمندان نقاش را در تهران گرد آورد و آنها را به کشیدن پرده های بزرگ برای نصب در کاخ ها تشویق کرد.

۳۹- در مورد وضعیت نمایش در عصر قاجار توضیح دهید.

در دوره قاجار به جز نمایش های مذهبی، نمایش های دیگری مثل نمایش روحوضی (سیاه بازی) و بقال بازی در مراسم شادی روی حوض خانه ها، که با تخته آن را می پوشاندند، یا در برخی قهوه خانه ها اجرا می شد. گاهی هنرمندان با استفاده از نمایش های کمدی، مضامین جدی و انتقادهای سیاسی و اجتماعی را

به صورت طنز به گوش مقامات می رساندند
۴۰- در دوره قاجار هنرمندان با استفاده از نمایش کمدی چه مضامینی را به گوش مقامات می رساندند؟
گاهی هنرمندان با استفاده از نمایش های کمدی، مضامین جدی و انتقادهای سیاسی و اجتماعی را به صورت
طنز به گوش مقامات می رساندند.

۴۱- سنت معماری ایرانی اسلامی در کدام دوران از درخشش بی نظیری برخوردار بود؟ و در کدام دوران
تداوم یافت؟

سنت معماری ایرانی اسلامی که در دوران سلجوقی، تیموری و صفویان درخشش بی نظیری داشت، در
عصر قاجار با توجه به شرایط اقلیمی و آب و هوایی و نوع مصالح ساختمانی تداوم یافت.

۴۴- به چه بناهایی در عصر قاجار بناهای «کارت پستالی» گفته می شد؟

بسیاری از معماران به سفارش دربار و ثروتمندان با استفاده از برخی از عناصر معماری فرنگی و تلفیق آن
با معماری ایرانی، سبکی از معماری را به وجود آوردند که در آن عناصر و ویژگی های معماری ایرانی و
اروپایی ترکیب شده بود. معروف شد، بیشتر به تقلید از بناهای اروپایی ساخته می شدند. «کارت پستالی»

۴۳- چه عواملی در گسترش سبک معماری اروپایی در ایران عصر قاجار مؤثر بود؟

پس از اختراع دوربین عکاسی، مسافرانی که در عصر ناصری به اروپا می رفتند، تصاویر زیادی از بناهای
آن سرزمین با خود به ایران آوردند.

۴۴- چهار بنا نام ببرید که تحت تأثیر معماری اروپایی در ایران دوره قاجار ساخته شدند.

کاخ شمس العماره واقع در مجموعه کاخ گلستان است که به دستور ناصرالدین شاه ساخته شد (۱۲۸۰ ق).
علاوه بر این، ورود مظاهر تمدن جدید غربی مانند تلگراف، تلفن، پست، بانک، روزنامه و تئاتر، نیز در
گسترش سبک معماری اروپایی در ایران مؤثر بود.

۴۵- به طور اجمال وضعیت معماری در دوره قاجار را شرح دهید.

سنت معماری ایرانی اسلامی که در دوران سلجوقی، تیموری و صفویان - درخشش بی نظیری داشت، در
عصر قاجار با توجه به شرایط اقلیمی و آب و هوایی و نوع مصالح ساختمانی تداوم یافت. پس از اختراع
دوربین عکاسی، مسافرانی که در عصر ناصری به اروپا می رفتند، تصاویر زیادی از بناهای آن سرزمین با

خود به ایران آوردند. بسیاری از معماران به سفارش دربار و ثروتمندان با استفاده از برخی از عناصر معماری فرنگی و تلفیق آن با معماری ایرانی، سبکی از معماری را به وجود آوردند که در آن عناصر و ویژگی های معماری ایرانی و اروپایی ترکیب شده بود.



مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir